

Sammanfattning av årlig genomföranderapport 2018.

I februari 2015 godkände Kommissionen landsbygdsprogrammet för Åland 2014-2020 med en totalbudget på 58,5 miljoner euro varav Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) delfinansierar programmet med 20,7 miljoner.

Kunskapsöverföring och rådgivning

Efterfrågan på stöd för kunskapsöverföring(utbildning) och rådgivning har varit betydligt lägre än vad som förväntades vid utarbetandet av programmet. Förvaltningsmyndigheten har arbetat med att sprida information om möjligheterna inom åtgärden bl.a. genom att marknadsföra den inom andra pågående utvecklingsprojekt inom jordbruket för att på så sätt förstärka hävstången i genomförande av åtgärderna. Under 2018 har efterfrågan ökat.

Investeringar i lantbruket

Efter att programmet utarbetats har den ekonomiska situationen för det åländska lantbruket varit tuff, starkt påverkat av utvecklingen i Finland och övriga EU, vilket medfört sämre lönsamhet hos de åländska lantbrukarna samt en ökad försiktighet att genomföra större investeringar. Antalet investeringar som genomförts motsvarar det prognosticerade antalet i programmet men däremot har storleken på investeringarna varit mindre. Det har ännu under 2018 rått en svag utveckling inom jordbrukskonjunkturen i Finland trots en förstärkt global tillväxt men läget har stabiliserats från de mera krisartade åren i samband med beslut om handelssanktioner. 2018 har trots återhämtningen av marknaderna varit ett problematiskt år på grund av den omfattande torka som drabbade i princip hela norra Europa men som särskilt påverkat jordbruksproduktionen på Åland. Jordbruket tvingades hantera en odlingsäsong som karaktäriserades av ett kraftigt nederbördsunderskott i kombination av betydligt högre temperaturer som ökade avdunstningen och därmed ytterligare förvärrade situationen med torka och värmestressade grödor. Resultatet av odlingsäsongen blev en skördesituation generellt sett med skördar som var 60 % av normal skörd men också betydligt lägre i enskilda fall. Torkan får konsekvenser i minskad kött- och mjölkproduktion efter anpassningar till fodertillgången men också minskade intäkter inom växtodlingen och minskade råvaruvolymer till industrin.

Investeringar i livsmedelsförädling

Den åländska livsmedelsindustrins omsättningstillväxt vari ingår företag som ägnar sig åt förädling av potatis, bageri, charkuteri- och köttvarutillverkning samt tillverkning av mejerivaror har visat på en positiv ökning de senaste åren och en större investeringsvilja såväl till storlek som till antal. Under slutet av året föreslog landskapsregeringen att omfördela en miljon euro från åtgärden för lantbruksinvesteringar till investeringar i livsmedelsindustrin. Överföring av medel från lantbruksinvesteringar till livsmedelsindustrin möjliggör konkurrenskraftiga och hållbara livsmedelsindustriföretag vilket är av avgörande betydelse för jordbruksproducenternas långsiktiga utvecklingsmöjligheter och stöder hela näringsens fortsatta utveckling. En utveckling av livsmedelsindustrin som är nära sammankopplad med primärproduktionen skapar förutsättningar för en ökad efterfrågan av primärprodukter från lantbruket och stöder den fastslagna programstrategin. Förslaget till omfördelning godkändes av kommissionen i februari 2019.

Startstöd till unga odlare

Under programperioden har sammanlagt 16 unga jordbrukare beviljats startstöd och det står klart att den återstående programfinansieringen inte kommer att kunna möta upp behovet av startstöd de närmaste två åren.

Ersättning för miljövänligt jordbruk

År 2018 fanns totalt 490 gällande åtaganden för miljövänligt jordbruk varav de flesta är från år 2015 då implementeringen av landsbygdsprogrammet påbörjades. Antalet åtaganden har minskat sedan år 2017, delvis på grund av att stödmottagaren tecknat ett nytt åtagande om ekologisk produktion varvid åtagandet om miljöersättning har avslutats, men även delvis på grund av att gårdar har upphört med produktionen. År 2018 beviljades miljöersättning till 10 888,33 hektar (fysisk areal). Även arealen har minskat i takt med att areal överförts till åtaganden om ekologisk produktion. Trots den varierande anslutningen till de enskilda åtgärderna och insatserna inom miljöstödet är hela programbudgeten uppbunden.

Ersättning för ekologisk produktion

Intresset för att ingå åtaganden om ekologisk produktion var redan i programperiodens början mycket större än väntat varvid mera medel än vad som budgeterats för åtgärden blev uppbundet i de åtaganden som ingicks år 2015. Åtgärden för ekologisk produktion har genom en omfördelning av programbudgeten fått ökade anslag och därmed möjliggjort nya åtaganden. År 2018 beviljades ersättning för ekologisk produktion till 95 jordbruksföretag för totalt 3 204,79 hektar. Av den totala arealen var 3 171,65 hektar i produktionskede och 33,14 hektar i övergångsskede. Hela programbudgeten för ekologisk produktion är därmed uppbunden.

Kompensationsersättning

Under året beviljades kompensationsersättning för 14 315,48 hektar vilket innebär att programmets målsättning är uppfylld. Det har inte förekommit någon större årlig variation i den areal som beviljats kompensationsersättning och arealen förväntas även framöver ligga på samma nivå. Programbudgeten ligger väl i förhållande till den anslutna arealen.

Leader

Under året har ansökningar om finansiering till projekt inom Leader åtgärden kunnat göras inom ramen för fastslagna ansökningstider. LAG har under året förordat 20 projekt vilket är en ökning med det dubbla jämfört med de två tidigare åren. Projekt med stor potential för såväl innovation som miljövärden prioriteras. Insatser som ämnar öka miljömedvetenheten, miljöförbättrande insatser, användandet av naturen som resurs, kultur- och fritidsprojekt och projekt som syftar till kompetensutveckling och kunskapsutbyten med målet att öka entreprenörskapet och andra projekt som har syfte att öka livsbetingelserna, är exempel på åtgärder som passar inom strategin. Under året utfördes en revidering av den lokala utvecklingsstrategin som omfattade bland annat en ökad stödprocent för miljöförbättrande projekt. Man öppnade även upp möjligheten till högre stöd för andra projekt med stor allmännytta och höga poäng i urvalskriterierna.

Utvärdering

I april 2019 lämnade programmets utvärderare sin fördjupade årsrapport för 2018.

Utvärderarna anser att genomförandet av programmet generellt flyter på bra och förverkligandegraden inom merparten av fokusområdena är god. De konstaterar därför i sina slutsatser att det bör vara möjligt att under programperiodens sista del lägga större tyngdpunkt på kommissionens tematiska mål i genomförandet. Genom större fokus på kunskapsbaserad och innovativ utveckling, konkurrenskraft och omstrukturering samt hållbar användning av resurser ur såväl ekologiskt som socialt perspektiv kan de långsiktiga effekterna av programmet stärkas.

Utvärderarna lämnar följande rekommendationer:

- Att förbättra spridningen av information om vilka möjligheter som finns till gårdsspecifik rådgivning och livslångt lärande genom rådgivningsinsatserna. En ökning av dessa tjänster skulle inte enbart öka kompetens men också skapa möjligheter för innovationer och viktiga nätverk mellan lantbrukarna.
- Genomförandet av programmet har visat positiva resultat vad gäller jordbruksföretagens inkomstutveckling, produktivitet, resultat och marknadsdeltagande för de företag som investerat. Utvärderarna rekommenderar fortsatta insatser för att öka produktiviteten så att resultatet per arbetsinsats kan förbättras. Genom modernisering av företagen kan effektiviteten i produktionen höjas. Även ökad förädlingsgrad och fortsatt stöd för ökad marknadsanpassning och diversifiering av marknaderna rekommenderas för att stärka inkomstutvecklingen och produktiviteten. Informationen om möjligheterna till och användningen av rådgivningsinsatser kan intensifieras.
- För att få större återverkningar inom jordbruksproduktionen i programområdet som helhet bör större fokus framöver läggas på de delar av livsmedelsförädlingen som i högre grad använder lokala livsmedel som insatsvaror. I programmets genomförande finns utrymme för att stärka samverkan inom livsmedelsproduktionen genom att öka samarbetet såväl mellan olika produktionsinriktningar som med andra näringar och branscher. Ökat växelverkan skapar förutsättningar för högre förädlingsgrad och ökad diversifiering som minskar riskerna i branschen.
- När det gäller arealstöden, den prioritering som har erhållit mest pengar, kan man konstatera att ett stort antal lantbrukare har fått medel för att arbeta med åtgärder kring hållbart användande av naturresurser. Utvärderarnas bedömning är att arbete pågår i rätt riktning och att fortsatt arbete behövs för att uppnå målet om stöd till biologisk mångfald och/eller landskapsvård. Fortsatt stöd till omställning till ekologisk produktion och fortsatt ekologisk produktion kan ge positiva effekter för att uppnå detta mål. Det kan också ge positiva synergieffekter på den åländska miljön, då särskilt gällande biologisk mångfald. Det beror dock på hur den ekologiska produktionen sker. Information om vattenanvändning är grundläggande för att kunna planera och tillsätta eventuella proaktiva insatser vid torka. Utvärderarna rekommenderar att övervakning av vattenanvändning från jordbruket förbättras på så vis att jordbrukare delar med sig av varifrån och hur mycket vatten som används till ansvarig myndighet. Utvärderarna rekommenderar också att de förslag som lagts fram av den krisgrupp som tillsattes i och med 2018 års torka skyndsamt hanteras av

landskapsregeringen. För att undvika negativa effekter på vattenkvaliteten på Åland rekommenderar utvärderingsteamet att fortsatt samarbete sker med Miljöbyrån med att mäta vattenkvaliteten på Åland, och att använda belastningsverktyget för att identifiera avrinningsområden där riktad rådgivning om vatten skulle vara till nytta. Baserat på risken för erosion på åkerskiften på Åland rekommenderas att fortsatt uppmuntra lantbrukare i områden med hög erosionstakt att ta del av avsatta medel för att motverka erosion.

- Den åländska Leader-satsningen har under de senaste 1-2 åren genomgått en positiv utveckling med stor projektstillströmning, hög verksamhetsaktivitet och god framdrift i förhållande till genomförandemålen. Det finns därför i nuläget inga behov av några större ändringar i den övergripande programorganisationen eller i det sätt på vilket programgenomförandet fortskrider.

Under 2019 kommer programförvaltningen bemöta och ta ställning till utvärderarnas rekommendationer.